

Oslo, 14. november 2019

Fakkeltog for trosfrihet 2019

*Til utenriksminister Ine Marie Eriksen Sørreide og utviklingsminister Dag Inge Ulstein
Med kopi til Stortingets utvidede utenriks- og forsvarskomiteé*

Når kvinner lider for sin tro i det skjulte

1. Introduksjon

De fleste mennesker i verden identifiserer seg selv med et tros- eller livssynssamfunn¹. På tross av dette lever 83% i av alle mennesker i land med sterke eller meget sterke begrensninger på muligheten til å velge fritt, skifte og utøve sin tro eller sitt livssyn². Ofte er det allerede sårbare grupper som rammes hardest av begrensningene, som religiøse og etniske minoriteter, flyktninger, kvinner og barn³.

Årets opprop løfter frem hvordan tros- og livssynsfrihet, heretter kalt trosfrihet, og kvinners rettigheter henger sammen. Vi ønsker å belyse hvordan kvinner, som er dobbelt sårbare både på grunn av sitt kjønn og sin tro eller livssyn, rammes av diskriminering og overgrep på grunn av sin tro. Kvinner som tror feil, sett fra eget trossamfunn eller resten av samfunnet, trakasseres, utsettes for press og rammes av fysisk og psykisk vold fra både menn og kvinner. De er ekstra sårbare for seksualisert vold, kidnapping og tvangskonvertering⁴. Disse konsekvensene er ikke ukjente, men deres perspektiv og stemme blir likevel ofte oversett når trosfrihetsbrudd dokumenteres og analyseres og tiltak utformes. Derfor er det ekstra viktig å rette et spesielt oppmerksomhet mot dette.

Ofte blir trosfrihet feilaktig fremstilt som en rettighet i konflikt med kvinners rettigheter. Noen mener trosfrihet er en hindring for å oppnå et samfunn uten kjønnsbasert diskriminering. Kvinners rettigheter har lidd under mange religiøse lover, tradisjoner og skadelige skikker. Denne spenningen mellom trosfrihet og kvinners rettigheter betyr ikke at de er uforenelige⁵, men at de må ses i sammenheng.

Siden trosfriheten beskytter mennesker, og ikke religioner eller trosretninger i seg selv, beskyttes alle menneskers rett til å aktivt velge hva de vil tro på og hvordan de vil leve ut sin tro eller sitt livssyn. Dette gjelder også kvinner. Trosfrihet beskytter derfor kvinner mot diskriminering for sine valg, gir dem beskyttelse mot tvang til å tro eller å utøve tro mot sin vilje, og det gir dem rett til å følge eller la være å følge sosiale og religiøse normer uten å risikere negative konsekvenser som vold eller trakassering⁶.

Sammen med ytringsfrihet åpner trosfrihet også opp for reformvennlige stemmer og sunne og nødvendige debatter om restriktive og diskriminerende religiøse tradisjoner og normer, og også om skadelige skikker

---

¹ International Partnership on Religion and Sustainable Development (15.03.2019). Faith, Feminism and Human Rights Frameworks. *UN Commission on the Status of Women #63 Roundtable*. Hentet 18.09.2019 fra http://www.partner-religion-development.org/file-admin/user_upload/PaRD_UNCSW63_15March_RSVP.pdf.

² Pew Research Center (2018). Global Uptick in Government Restrictions on Religion in 2016. *Pew Research Center*.

³ Bielefeldt, H., Ghanea-Hercock, N., & Wiener, M. (2016). *Freedom of religion or belief: An international law commentary*. Oxford University Press.

⁴ United Nations General Assembly (2013). *Elimination of all forms of religious intolerance*. Interim report of the Special Rapporteur on freedom of religion or belief, s.6-7.

⁵ Ghanea, N. (2017). *Women and Religious Freedom: Synergies and Opportunities*. U.S Commission on International Religious Freedom, s.1.

⁶ United Nations General Assembly (2013). *Elimination of all forms of religious intolerance*. Interim report of the Special Rapporteur on freedom of religion or belief, s.5.

med religiøs begrunnelse. Derfor kan trosfrihet spille en viktig rolle når det gjelder å styrke kvinners rettigheter, gi rom for kvinners stemmer og styrke dialog og debatt rundt sosiale utfordringer⁷.

Dersom arbeidet for å fremme kvinners rettigheter og likestilling ser på religion som en fiende, og derfor overser trosfrihetsdimensjonen, overser man også at mange kvinner selv ønsker å ha en religiøs identitet. Nesten 100 millioner flere kvinner enn menn indentifiserer seg med en tros- eller livssynsgruppe.⁸ Selv om mange ønsker å slippe kjønnsdiskriminerende religiøse skikker, ønsker de ikke å måtte velge mellom sin religiøse identitet og sine rettigheter som kvinne. Når kvinner ikke aktivt motsetter seg slike skikker, betyr det ikke nødvendigvis at de aksepterer dem, men viser heller hvordan patriarkalske strukturer begrenser deres valgmuligheter og mulighet til å være endringsagenter⁹.

På samme måte må også arbeid for å fremme trosfrihet ta hensyn til kvinners rettigheter og likestilling, ellers risikerer man å overse hvordan religion kan misbrukes til å begrense kvinners trosfrihet og hvordan trosrelaterte overgrep rammer kvinner annerledes enn menn. Når menn blir diskriminert og forfulgt for sin tro er det ofte på en synlig måte, slik som gjennom arrestasjoner, fengsling, bøter og fysisk vold. Diskriminering og forfølgelse av kvinner kan derimot bli karakterisert som kompleks og skjult, der kvinnens kropp og integritet ofte blir en slagmark og der kvinners valgfrihet begrenses¹⁰.

2. Kvinnens integritet og kroppen som slagmark

Kvinner og kvinners kropp er mange steder symbolske bærere av familiens og samfunnets ære. Dette speiles både når trossamfunn prøver å kontrollere kvinners trosutøvelse og når kvinners trosutøvelse bryter mot majoritetsnormen. Det gjelder også når angrep på kvinners seksuelle integritet brukes for å ramme og svekke sårbare tros- og livssynsgrupper.

Trakassering for bruk, eller manglende bruk, av religiøs klesdrakt

Noen trossamfunn bruker klesplagg som en måte å beskytte kvinners «uskyld» og «renhet» på, men klesplagg brukes også som unnskyldning for å angripe kvinner som tror annerledes enn majoriteten. I noen land som Iran er det påbudt for kvinner og dekke seg med begrunnelse i religion uansett tros- eller livssyn, og kvinner som velger å ikke bruke disse plaggene risikerer å bli straffet¹¹. Bare i februar 2018 ble 29 kvinner arrestert fordi de ikke brukte hijab i Iran¹². I Egypt er det ikke påbudt for kvinner å dekke seg, men oppfattes likevel som en sosial norm av majoriteten. Kristne og andre kvinner som ikke dekker seg risikerer derfor trakassering, harselering og trusler¹³. Det forekommer også at kvinner i muslimske minoritetssamfunn i Europa opplever seg presset av egne miljøer og familier til å bære hodeplagg mot sin vilje¹⁴.

Kvinner opplever også diskriminering fra samfunnet dersom de ønsker å bruke religiøse plagg. Dette er et økende problem i vestlige land der det rapporteres om økende hatkriminalitet mot muslimske kvinner med sjal eller slør. De opplever verbalt misbruk mens de går langs gaten, sjikanering på offentlig transport og

---

⁷ Goos-Alexander, E. (2018). *Policy Focus: Women and Religious Freedom*. United States Commission on International Religious Freedom. Retrieved from https://www.uscirf.gov/sites/default/files/Policy%20Focus%20-%20Women%20and%20Religious%20Freedom%205-16-18_0.pdf.

⁸ Hentet 11.10.2019 fra <https://www.pewforum.org/2016/03/22/the-gender-gap-in-religion-around-the-world/>

⁹ United Nations General Assembly (2013). *Elimination of all forms of religious intolerance*. Interim report of the Special Rapporteur on freedom of religion or belief, s.6; Raday, F. (2003). Culture, religion, and gender. *International Journal of Constitutional Law*, 1(4), s.701-703.

¹⁰ Fisher, H. & Miller, E.L. (2019). *WWL 2019 Gender-specific religious persecution: Analysis and Implications*. Open Doors International/World Watch Research Unit, s.3-5.

¹¹ United Nations General Assembly (2013). *Elimination of all forms of religious intolerance*. Interim report of the Special Rapporteur on freedom of religion or belief, s.9.

¹² United States Commission on International Religious Freedom. *Annual Report 2019*. <https://www.uscirf.gov/sites/default/files/2019USCIRFAnnualReport.pdf>, s.55.

¹³ Smith, S. (19. juli 2018). *Coptic Woman Details Horrors of Living as Christian Female in Egypt: "Its Hell"*. Christian post. <https://www.christianpost.com/news/coptic-woman-horrors-living-christian-female-egypt-its-hell.html>.

¹⁴ Aden, A. (juli, 2019). *Hijab er ikke et frihetssymbol*. Dagbladet. <https://www.dagbladet.no/kultur/hijab-er-ikke-et-frihetssymbol/71385111>.

vold både på gaten og hjemme¹⁵. Uken etter at den britiske politikeren Boris Johnson sammenlignet kvinner som bruker burka med «brevbokser» og «bankranere» i 2018, ble det rapportert om 38 hatefulle angrep mot muslimer. 22 av dem var mot kvinner med slør og mange refererte til Johnson under angrepet¹⁶. Muslimske kvinner som bærer slør i Sverige og Norge rapporterer om at de er redde for å bli et synlig mål for hatkriminalitet¹⁷.

Kroppen som en slagmark og et våpen

Utfordringene med den symbolske verdien kvinners kropp har gjelder ikke kun utfordringene rundt religiøse klesplagg, men også når kvinners kropp og integritet blir brukt som en slagmark av de som vil angripe og svekke utsatte tros- og livssynsgrupper. Kvinner blir kidnappet, voldtatt, tvangskonvertert, tvangsgiftet, tvunget inn i prostitusjon og brukt i tvangsarbeid. Slik blir kvinners kropp og moderne slaveri brukt for å angripe æren til trossamfunn, og særlig kvinner fra tros- og livssynsminoriteter risikerer å utsettes for slike overgrep¹⁸.

IS som angrep jesidier, kristne og andre religiøse minoriteter i Irak er et eksempel på hvordan kvinners kropp blir en slagmark. Etter IS sitt angrep mot Sinjar i 2014 er rundt 6000 jesidi-kvinner kidnappet, tvangskonvertert og tvangsgiftet, eller solgt som sexslaver til IS-krigere. I dag er ca. 3000 kvinner fremdeles i fangenskap¹⁹. Mange av de som har klart å flykte fra tvangsekteskap og sexslaveri står i fare for å bli utstøtt da ekteskap med ikke-jesidier er forbudt ifølge deres tro²⁰. De står overfor enda et dilemma hvis de under sitt fangenskap får barn. Disse barna blir til dels utstøtt av jesidi-samfunnet og tilhører, ifølge irakisk lov, automatisk farens religiøse samfunn, selv etter voldtekt. Det er forbudt for ikke-muslimer å oppdra muslimske barn. Kvinner blir da tvunget til å velge mellom sin tro og sine egne barn²¹.

Et annet grusomt eksempel er Boko Harams voldelige kamp for å opprette islamsk styre i Nord-Nigeria. De har kidnappet tusenvis av voksne og barn, hvorav mange er skolejenter og kvinner som de mener har for stor frihet. Særlig kristne skolejenter er utsatt²². Jentene blir voldtatt, tvangsgiftet og brukt som sexslaver, arbeidskraft eller som selvmordsbombere i nye angrep²³. I 2018 dokumenterte FN kidnapping av 110 skolejenter som ble utsatt for fysisk og psykisk tortur. 107 av jentene satt fri, men en jente som nektet å konvertere ble holdt igjen som slave²⁴.

¹⁵ Interim Report (2018). *Gendered Anti-Muslim Hatred and Islamophobia*. Tell Mama. <https://tellmama.org/wp-content/uploads/resources/Gendered%20anti-Muslim%20Hatred%20and%20Islamophobia%20-%20Tell%20MAMA%20Interim%20Report.pdf>;

<https://www.cbc.ca/news/canada/montreal/muslim-women-report-spike-in-harassment-discrimination-since-bill-21-tabled-1.5134539>

¹⁶ Bienkov, A. (2. September 2019). *There was a spike in hate crimes against Muslims after Boris Johnson compared women wearing burqas to "letterboxes" and "bank robbers"*. Business Insider. <https://www.businessinsider.com/spike-hate-crimes-against-muslims-boris-johnson-women-burqa-letterboxes-2019-9?r=US&IR=T>.

¹⁷ Les mer om hvordan muslimske kvinner i Sverige blir diskriminert og utsatt for hatkriminalitet: Abdullahi, M. (2016). *Forgotten Women: The impact of Islamophobia on Muslim women in Sweden*. European Network Against Racism (ENAR). https://www.myndighetsst.se/download/18.1f4f2f6115680af2ce1a1303/1471273071822/forgotten_women_report_sweden_-_final-2.pdf, s.23. og mer om hatkriminalitet mot norske muslimske kvinner: Les mer om hvordan hatkriminaliteten mot muslimske kvinner finner sted i Norge: Cantero, C. et al. (23. september, 2018). *Norske konvertitter: -Kvinner opplever mer hets enn menn*. VG. <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/LO0mx1/norske-konvertitter-kvinner-opplever-mer-hets-enn-menn>.

¹⁸ Les mer om moderne slaveri: International Labour Office (2017). *Global Estimates of Modern Slavery: Forced labour and forced marriage*. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_575479.pdf.

¹⁹ The UN Refugee Agency (2019). *COI Note on the Situation of Yazidi IDPs in the Kurdistan Region of Iraq*. Hentet fra <https://www.refworld.org/pdfid/5cd156657.pdf>; The UN Refugee Agency (2019). *Yazidi doctor brings former ISIS captives' souls back to life*. <https://www.unhcr.org/news/stories/2019/1/5c3da9ed4/yazidi-doctor-brings-former-isis-captives-souls-life.html>.

²⁰ Les mer om historien til jesidier: Minority Rights (2017). «Yezidis in Iraq». <https://minorityrights.org/minorities/yezidis/>.

²¹ Chulov, M. (27. April 2019). *Yazidi leaders to allow Isis rape survivors to return with children*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2019/apr/27/yazidi-leaders-to-allow-isis-survivors-to-return-with-children>.

²² Fisher, H. & Miller, E.L. (2019). *WWL 2019 Gender-specific religious persecution: Analysis and Implications*. Open Doors International/World Watch Research Unit

²³ Mbah, F. (14. april 2019). *Nigeria's Chibok Schoolgirls: Five years on, 112 still missing*. Aljazeera. <https://www.aljazeera.com/news/2019/04/nigeria-chibok-school-girls-years-112-missing-190413192517739.html>.

²⁴ UN Office of the Special Representative of the Secretary-General on Sexual Violence in Conflict (2019). *Nigeria*. <https://www.un.org/sexualviolenceinconflict/countries/nigeria/>; Right to Education (2018). *Women and girls*. https://www.right-to-education.org/girlswomen#section_view-default-10.

Det er ikke kun ekstremistgrupper som bruker seksuell vold og tvangskonvertering. Myndigheter selv bruker slik form for diskriminering mot kvinner fra religiøse minoriteter. I Kina rapporteres det om at kvinnelige uighurer, en muslimsk minoritet, utsettes for tvangssterilisering i fangeleirer²⁵. Det rapporteres også om at tibetanske nonner i Kina blir arrestert og utsatt for seksuell vold i fengslene av fengselsvakter²⁶.

Videre bruker mange enkeltindivider og familier kvinners kropp og moderne slaveri for å nå sine mål. Ifølge Human Rights Commission of Pakistan blir omtrent 1000 jenter i Pakistan tvangskonvertert til islam hvert år. Mange blir også kidnappet, tvangsgiftet og voldtatt. Ofte blir de holdt som hushjelp under slavelignende forhold i familien som kidnappet dem. Særlig hinduistiske og kristne kvinner er spesielt sårbare nettopp fordi de er fra minoriteter og mangler rettslig beskyttelse²⁷.

Mangelfullt lovverk og manglende vilje til å etterforske slike saker gjør at overgrepsmennene sjelden blir straffet²⁸. Dersom kvinnene anmelder, risikerer de selv å bli seksuelt trakassert i rettssystemet og bli utstøtt fra samfunnet fordi hun har brakt skam på seg selv og familien. I mange tilfeller blir derfor ikke seksuelle overgrep, voldtekt eller former for moderne slaveri anmeldt og rettsforfulgt²⁹. Skammen som påføres gjennom seksuelle overgrep, tvangskonvertering eller tvangsekteskap rammer ikke bare kvinnen selv, men også familien og gruppen hun er en del av. På denne måten blir seksuell vold og moderne slaveri et effektivt virkemiddel for å ramme en hel trosgruppe, og bidrar til at kvinner mister både rettigheter og valgfrihet når det gjelder trosutøvelse.

3. Når kvinnen ikke er fri til å velge sin egen trosvei og utøvelse

I mange patriarkalske kulturer og sammenhenger blir det forventet at kvinnen følger mannen og familien når det gjelder tro og trosutøvelse, og hun blir ikke gitt egen innflytelse over egen tro og trospraksis.

Kvinner som setter spørsmålstegn ved religiøse normer og skikker i sitt eget trossamfunn opplever mange ganger represalier på ulike måter. I India ble et forbud mot menstruerende kvinner i et historisk hindutempel i Kerala opphevet 2018. Da to kvinner gikk inn i tempelet medførte det store protester. Den ene av kvinnene skal ha blitt banket opp av sin svigermor og støtt ut av familien³⁰. Andre eksempler er hvordan humanistiske og sekulære feminister i Pakistan og Bangladesh opplever trakassering fra både samfunn og myndigheter, dødstrusler og falske anklager slik at de må leve i skjul eller flykte³¹.

Når en kvinne velger å forlate sin families tro eller livssyn, får det ofte store konsekvenser da det oppfattes som en krenkelse av familiens ære. Kvinnelige konvertitter risikerer utstøtelse av familien og ulike former for vold og trakassering for å presse henne til å vende tilbake eller opprette familiens ære. Familien kan holde henne i husarrest eller sterkt begrense hennes bevegelsesfrihet. De kan velge å gifte henne bort til noen med samme tro som dem for å opprettholde familiens ære. I andre tilfeller kan konvertering tvinge

²⁵ Stubbley, P. (12. august 2019). *Muslim women 'sterilised' in China detention camps, say former detainees*. Independent. <https://www.independent.co.uk/news/world/asia/uighur-muslim-china-sterilisation-women-internment-camps-xinjiang-a9054641.html>.

²⁶ Choedon, T. (2019). *Persecution and Sexual Abuse of Tibetan Buddhist nuns by the CCP*. Bitter Winter. <https://bitterwinter.org/persecution-and-sexual-abuse-of-tibetan-buddhist-nuns/>.

²⁷ United States Commission on International Religious Freedom. *Annual Report 2019*. <https://www.uscirf.gov/sites/default/files/2019USCIRFAnnualReport.pdf>, s.78.

²⁸ UN Women (2019). *Equality in Law for Women and Girls by 2030: A Multistakeholder Strategy for Accelerated Action*. <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2019/equality-in%20law-for-women-and-girls-en.pdf?la=en&vs=5600UTF-8>, s.10.

²⁹ Fisher, H. & Miller, E.L. (2019). *WWL 2019 Gender-specific religious persecution: Analysis and Implications*. Open Doors International/World Watch Research Unit, s.14-15.

³⁰ BBC News (23. januar 2019). *Sabarimala: India woman who defied temple ban "abandoned" by family*. <https://www.bbc.com/news/world-asia-india-46969160>; The Guardian (2. januar 2019). *Protests break out in India after two women enter temple*. <https://www.theguardian.com/world/2019/jan/02/indian-women-form-620km-human-chain-in-support-of-lifting-of-temple-ban>.

³¹ Gupta, J. (januar 2019). *Woman blogger from Bangladesh faces threat to life, seeks international help*. Times of India. Hentet fra <https://timesofindia.indiatimes.com/world/south-asia/woman-blogger-from-bangladesh-faces-threat-to-life-seeks-international-help/articleshow/56427060.cms>; Bergh, K. (september 2019). *Humanist International: Gulalai Ismail er i trygghet i USA*. Fri tanke. <https://fritanke.no/nyheter/gulalai-ismail-er-i-trygghet-i-usa/19.11284>.

frem skilsmisse, hvor den kvinnelige konvertitten blir stående på bar bakke uten inntekt eller omsorgsrett for sine barn. Dette er særlig relevant i land med muslimsk majoritet³².

Mer enn 2,5 milliarder kvinner i verden som er påvirket av diskriminerende lovverk og mangel på rettslig beskyttelse³³. Flere stater mangler en sivil familie Lovgivning, men bruker religiøs familie Lovgivning som begrenser kvinners valgfrihet og rettigheter. Disse lovene reflekterer gjerne tradisjonelle oppfattelser av kjønnsroller knyttet til ulike rettigheter mellom menn og kvinner og bidrar til at kvinner møter rettslige og andre utfordringer når det kommer til å blant annet ende voldelige ekteskap, økonomiske rettigheter ved skilsmisse og omsorgsrett for barn dersom de gifter seg på nytt³⁴. Slikt lovverk kan stille kvinner ovenfor det vanskelige valget mellom sin religiøse identitet og sine rettigheter som kvinne. Dessuten mangler kvinner som ikke tilhører et anerkjent religiøst samfunn med egen familie Lovgivning, slik som ateister eller agnostikere, samt medlemmer av små religiøse bevegelser, lovverk rundt personlig status og familie³⁵.

I flere land opplever kvinner fra tros- og livssynsminoriteter at deres mulighet til å velge ektemann begrenses. I noen land er det slik at kvinner ikke kan gifte seg med menn på tvers av trosretninger, slik som Bangladesh og Myanmar. I Myanmar vedtok man i 2015 lovpakke som skulle beskytte rase og religion. En av lovene begrenser ekteskap mellom buddhistiske kvinner og menn fra andre religioner, i frykt for at buddhistiske kvinner skal forlate buddhismen³⁶.

4. Den skjulte kryssdiskrimineringen

Lovgivning, eksternt press og press fra eget trossamfunn påvirker i stor grad kvinnens valgfrihet når det gjelder tro og livssyn. Patriarkalske strukturer, manglende økonomisk selvstendighet og manglende kunnskap om egne rettigheter bidrar til at kvinner ofte rammes i det skjulte av kryssdiskriminering på utallige områder, både på grunn av sitt kjønn og sin tro eller livssyn, eller mangel på tro³⁷.

FNs bærekraftsmål, som slår fast at ingen skal utelates, kan være en nyttig innfallsvinkel når dette skal adresseres. Flere av bærekraftsmålene angår utfordringer som rammer særlig kvinner fra tros- og livssynsminoriteter slik som utdanning, fattigdom, helse, rettssikkerhet og likestilling³⁸.

Jenter fra tros- og livssynsminoriteter har i mange land dårligere tilgang til utdanning grunnet voldelige angrep, risiko for kidnapping, juridiske restriksjoner eller fordi få og avsidesliggende skoler i minoritetsområder avskrekker foreldre til å sende sine jenter dit³⁹. Familier fra religiøse minoriteter er også gjerne fra fattigere områder og kan derfor bli tvunget til å velge hvem av barna de skal sende på skolen, og på grunn av jenters lave sosiale og økonomiske verdi i samfunnet blir ofte gutter prioritert. Manglende utdanning

³² Fisher, H. & Miller, E.L. (2019). *WWL 2019 Gender-specific religious persecution: Analysis and Implications*. Open Doors International/World Watch Research Unit, s.10; Raday, F. (2003). Culture, religion, and gender. *International Journal of Constitutional Law*, 1(4), s.670.

³³ UN Women (2019). *Equality in Law for Women and Girls by 2030: A Multistakeholder Strategy for Accelerated Action*. <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2019/equality-in-law-for-women-and-girls-en.pdf?la=en&vs=5600UTF-8>, s.10.

³⁴ Human Rights Watch (januar 2015). *Unequal and Unprotected: Women's Rights under Lebanese Personal Status Law*. <https://www.hrw.org/report/2015/01/19/unequal-and-unprotected/womens-rights-under-lebanese-personal-status-laws>.

³⁵ United Nations General Assembly (2013). s.17-18.

³⁶ Se liste over land: Library of Congress (oppdatert 2019). *Prohibition of Interfaith Marriage*. <https://www.loc.gov/law/help/marriage/interfaith-prohibition.php>; Human Rights Watch (august 2015). *Burma: Discriminatory Laws Could Stoke Communal Tensions*. <https://www.hrw.org/news/2015/08/23/burma-discriminatory-laws-could-stoke-communal-tensions>.

³⁸ Se mål nr. 1, 2, 3, 4, 5, 8 og 10: Millennium Institute (2019). *ISDG Integrated Simulation Tool: Policy coherence and integration to achieve the sustainable development goals*. Hentet fra https://www.millennium-institute.org/isdg?utm_medium=ppc&utm_campaign=SOU+Internet+Marketing+Group+F&utm_term=un%20global%20sustainability%20goals&utm_source=adwords&hsa_net=adwords&hsa_ver=3&hsa_cam=1877432859&hsa_acc=2516449135&hsa_grp=71110345598&hsa_ad=347439375265&hsa_tgt=kwd-331376728737&hsa_kw=un%20global%20sustainability%20goals&hsa_mt=b&hsa_src=g&gclid=Cj0KCQjwuNbsBRC-ARIsAAzITuewmocYQUxrheXNmV5aG8edUcAmNeqNtMPz5r4U3oGucqnh6zRGzsMaAnisEALw_wcB.

³⁹ Right to education. *Minorities and Indigenous People*. <https://www.right-to-education.org/issue-page/marginalised-groups/minorities-and-indigenous-peoples>; Right to education. *Women and girls*. https://www.right-to-education.org/girlswomen#section_view-default-10; Christian Solidarity Worldwide (2018). *Faith and a future: Discrimination on the Basis of Religion of Belief in Education*. [file:///C:/Users/andre/Downloads/faith-and-a-future-hr%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/andre/Downloads/faith-and-a-future-hr%20(1).pdf) s.7-9, 52.

gjør det også vanskelig for kvinner å finne arbeid og bli økonomisk selvstendige, noe som skaper en ond sirkel og holder minoritetskvinner i fattigdom⁴⁰.

Manglende økonomisk selvstendighet for kvinner fra utsatte tros- og livssynsgrupper blir en stor utfordring i tilfeller hvor mannen fengsles eller blir drept for sin tros skyld eller for sin posisjon som religiøs leder⁴¹. I patriarkalske land der mannen forventes å være familieforsørger, møter kvinnelige eneforsørger store utfordringer både som kvinne og på grunn av sin tro⁴². Enker kan ende opp med å miste foreldreretten og ende i fattigdom da de i noen land heller ikke har rett på arv⁴³.

Fattige kvinner fra sårbare tros- og livssynsgrupper møter også på større problemer når det gjelder helse. Eneforsørgende kvinner har ofte ikke råd til den helsehjelpen de og hennes barn trenger. Fordommer, skam og institusjonell diskriminering mot kvinner hindrer mange ganger de som har opplevd fysisk og seksuelle overgrep fra å få nødvendig helsehjelp. Ofte er helsetjenester mindre tilgjengelig for tros- og livssynsgrupper som bor avsidesliggende eller i underprioriterte områder.⁴⁴

5. Avslutning og anbefalinger

Vi anerkjenner den innsatsen regjeringen allerede gjør for tros- og livssynsfrihet. Vi håper regjeringen kommer til å prioritere dette videre. Det er av avgjørende betydning at det politiske Norge arbeider systematisk, langsiktig og målbevisst for å styrke tros- og livssynsfriheten.

Norge har en stolt tradisjon av å fremme kvinners rettigheter og likestilling gjennom sin utenriks- og utviklingspolitikk. Kvinner må bli sett, inkludert og tatt hensyn til også i arbeidet for økt trosfrihet. Vi oppfordrer derfor norske myndigheter til å integrere et kjønnsperspektiv i alt sitt arbeid for tros- og livssynsfrihet og religiøse minoriteters rettigheter, og aktivt legge til rette for synergier mellom arbeidet for likestilling/kvinnens rettigheter og trosfrihet, blant annet gjennom å:

- Sikre at **kvinner selv er aktivt involvert** i utforming og gjennomføring av trosfrihetsrelaterte tiltak på alle nivåer, slik at deres perspektiv blir inkludert og at de myndiggjøres som endringsagenter. Dette kan gjøres blant annet gjennom å **støtte bevegelser og initiativer** startet og ledet av kvinner som jobber for endring på trosfrihetsrelaterte områder.
- Oppfordre og bistå stater til å gjennomgå og forandre svakheter i lovverket rundt personlig status og familie, inkludert **religiøs familielovgivning**, som negativt påvirker kvinner fra tros- og livssynsminoriteter for eksempel når det gjelder nasjonalitet, ekteskap, skilsmisse, foreldrerett, arv etc.
- **Støtte tiltak som sikrer tilgang til rettssystemet** for kvinner som opplever overgrep på grunn av sin tro ved å bedre deres leseferdigheter, kunnskap om sine rettigheter og om hvordan rettssystemet fungerer, og tilby fri rettshjelp for kvinner med manglende økonomisk uavhengighet.
- Oppfordre stater til å **bekjempe straffefrihet** for ulike former av vold og overgrep mot kvinner på grunn av deres tro, gjennom kriminalisering og straffeforfølgelse av vold/voldtekt innenfor ekteskapet og æres relatert vold.
- Oppfordre til og støtte tiltak som bidrar til **økt kvinnelig representasjon** i institusjoner som politi, rettsvesen og helsevesen, og som sikrer **opplæring** i disse institusjonene slik at kvinner som har opplevd trosfrihetsrelaterte overgrep eller religiøst motivert vold ikke opplever nye overgrep, for eksempel seksuell trakassering.
- Gjennom Norges satsning på utdanning støtte **revidering av skolepensum** slik at det fremmer respekt for mangfold og motarbeider fordommer og diskriminering, både når det gjelder tro og livssyn og kjønn.

⁴⁰ Right to education. *Women and girls*. https://www.right-to-education.org/girlswomen#section_view-default-10.

⁴¹ Fisher, H. & Miller, E.L. (2019). *WWL 2019 Gender-specific religious persecution: Analysis and Implications*. Open Doors International/World Watch Research Unit, s.12

⁴² Raday, F. (2003). Culture, religion, and gender. *International Journal of Constitutional Law*, 1(4), s.670.

⁴³ Smith, S. (19. juli 2018). *Coptic Woman Details Horrors of Living as Christian Female in Egypt: "Its Hell"*. Christian post. <https://www.christianpost.com/news/coptic-woman-horrors-living-christian-female-egypt-its-hell.html>

⁴⁴ Fisher, H. & Miller, E.L. (2019). *WWL 2019 Gender-specific religious persecution: Analysis and Implications*. Open Doors International/World Watch Research Unit, s.13

- Sikre at jenter og kvinner fra sårbare tros- og livssynsgrupper, som løper stor risiko for bli kidnappet og tvangsekteskap uansett alder, er inkludert og tatt hensyn til i regjeringens satsning mot **moderne slaveri og i strategien mot skadelige skikker**.
- Støtte og samarbeide med **religiøse ledere og samfunnsaktører** som kan bidra til dialog, holdningsskapende arbeid og endret praksis rundt skikker, normer og tradisjoner som begrenser kvinners trosfrihet og gjør kvinner og jenter fra tros- og livssynsminoriteter sårbare for overgrep.
- Nominere og stemme inn medlemmer av **CEDAW komiteen** som har god kjennskap til, og forståelse for hvordan kvinner rammes av trosfrihetsrelaterte overgrep og diskriminering.
- Støtte **empirisk forskning** som kan gi bedre og mer kontekst-spesifikk forståelse av hvordan kvinner rammes av ulike overgrep og diskriminering på grunn av sin tro eller livssyn og hvilke tiltak som er mest effektive for å sikre kvinner deres rett til både trosfrihet og likestilling.

Når det gjelder Norges generelle arbeid for tros- og livssynsfrihet internasjonalt oppfordrer vi Norge til å:

- Aktivt bruke koblingene mellom tros- og livssynsfrihetsarbeid og utviklingsarbeid gjennom **Agenda 2030** og mottoet «Leaving no one behind» for å få et bredere spekter av aktører med i satsningen for trosfrihet, også religiøse aktører og bistandsaktører.
- **Inkludere trosfrihet i utviklings- og bistandsarbeidet** slik at tros- og livssynsminoriteter ikke ekskluderes på grunnlag av sin tro eller at diskriminerende strukturer forsterkes eller opprettholdes gjennom bistanden.
- Sikre at **FNs spesialrapportør for tros- og livssynsfrihet** har nok ressurser til å fylle sitt mandat på en hensiktsmessig måte.
- Aktivt og strategisk bruke **ulike relevante mekanismer i FN** for å sette tros- og livssynsfrihet på dagsorden, for eksempel UPR-høringer, resolusjoner og rådsmøter også når hovedtemaet er noe annet.
- Jobbe for at flere **ikke-vestlige land** er med og aktivt bidrar i **multilaterale initiativer og allianser** for å fremme tros- og livssynsfrihet, slik at slike initiativer fremstår med større bredde, tyngde og troverdighet.
- Støtte opp under **regionale og lokale nettverksinitiativer** blant sivilsamfunnet, religiøse aktører og parlamentarikere slik at viktige endringsagenter står sterkere sammen og kan finne felles synergier.
- Legge til rette for at **Norges spesialutsending besøker** land hvor trosfriheten undertrykkes, fortrinnsvis sammen med representanter fra andre land eller i ulike allianser.
- Sikre at relevante ambassader inkluderer innsats for tros- og livssynsfrihet i sine **virksomhetsplaner og rapporter**, og at **veilederen for religiøse minoriteter** er godt kjent og aktivt brukt på relevante utenriks-stasjoner.
- Støtte tiltak for å utvikle og gjennomføre **utdanning og kursing** av ansatte i utenriktjenesten, både i Norge og i andre land, for å sikre god forståelse for tros- og livssynsfrihet og relatert tematikk og kompetanse rundt hvordan man kan jobbe med det.
- Sikre at Norges spesialutsending for tros- og livssynsfrihet kan jobbe **langsiktig og strategisk** med hvordan Norge skal fremme tros- og livssynsfrihet internasjonalt, og at stillingen har tilstrekkelig stab og ressurser til disposisjon.

Vi ser frem til videre samarbeid om en felles innsats for å styrke tros- og livssynsfrihet internasjonalt!

Sentralkomiteen for fakkeltog for trosfrihet ved organisasjonene

Stefanusalliansen og Åpne Dører

